

Університетський коледж
Київського університету
імені Бориса Грінченка

**Індивідуальне науково - дослідницьке
завдання**

з сучасної української мови

на тему:

***“ Найважливіші українські відомості
про походження української мови ”***

Виконала:

студентка групи ПОмс-2-10-4.

Од

Пащенко Ірина Сергіївна

Зміст

Вступ

1. Встановлення часу виникнення української мови.
2. Як інші мови вплинули на формування української.
3. Становище України і її мови в складі Литовської держави і Речі Посполитої.
4. Мовна політика царської Росії після 1654 р.
5. Доба відродження української літературної мови.

Висновок

Література

Вступ

Ось уже два століття ведеться свідомо боротьба за мову в Україні. Протягом цих 73 тисяч днів мало коли світило лагідне сонце і йшли благодатні дощі над нашою мовною нивою. Не завжди були на ній багато трудівників, а ті, що були, не завжди працювали ревно. Не дивно, що густо поросла вона бур'янами, що не всі її ділянки зеленіють, що чималими місцями вона не тільки витоптана, але й заасфальтована.

Чого тільки не застосували губителі нашої мови! І офіційно забороняли, і оголошували неіснуючою чи придуманою німцями, і вважали діалектом російської чи польської мови, і тримали в мовних гетто, й оцінювали як "хлопську", "колхозну" чи навіть "курдупельну", і підлаштовували її під іншу мову з метою прискорення її злиття в і'мя світлого майбутнього всього людства, і прославляли її "небувалий розквіт" завдяки дружнім впливам, - а вона таки живе. "Не вмирає душа наша!".

Встановлення часу виникнення української мови

Українська мова не творилася ні в XIV, ні в XV, ні в XVI, ні у XVII століттях, бо вона і її діалекти вже були створені протягом багатьох попередніх століть. Вона тільки де в чому змінювалась, багатьох попередніх століть, розвивалася і вдосконалювалась.

Вирішальним чинником згуртування українських племен в українську народність було створення першої Української держави з центром у Києві.

Постійною потребою в умовах великої держави стало виникнення писемної мови. Живій українській мові не судилося відразу стати писемною. З прийняттям візантійського християнства Україна одержала й готову книжну мову, старогрецьку мову церковних книг. Однак в устах українського духовенства ця мова набрала окремого, українського забарвлення.

Згадаймо найдавнішу збережену пам'ятку української писемності “Слово о полку Ігоревім”. Видно, що автор добре знав і книжний, і народний варіанти мови, бо крізь канву старослов'янської виразно проступають елементи живої народної мови.

З другого боку, мова церкви й духовенства впливала також на маси українського народу, які звикали до церковнослов'янських слів і висловів, свідомо й несвідомо вносили в живу мову елементи церковнослов'янської

Як інші мови вплинули на формування української

Українська мова належить до “архаїчних” мов за своїм словниковим складом та граматичним строем (як, скажімо, литовська й ісландська). Більшість українських слів є успадкованими з індоєвропейської прамови, а також із праслов’янських наріч.

Чимало слів прийшло до нас від племен, що сусідували з нашими предками, вели з ними торгівлю, воювали тощо, – готів, греків, тюрків, угрів, римлян та ін. (корабель, миска, мак, козак, хата та ін.). В українській є також запозичення зі “староболгарської” (наприклад, область, благо, предок), польської (шпаргалка, забавний, шабля) та інших слов’янських. Проте жодна з цих мов не вплинула ні на граматику, ні на фонетику (звуковий стрій) мови. Міфи про польський вплив поширюють, як правило нефахівці, котрі мають дуже далеке уявлення як про польську, так і про українську мови, про спільне походження всіх слов’янських мов.

Географія східнослов'янських мов (говірок) VII — XIV ст.

Становище України і її мови в складі Литовської держави і Речі Посполитої

- ❖ У XIV ст. після загарбання Литвою українських і білоруських земель утворилось Велике Литовське князівство. Українською ("руською") мовою було написано зведення державних законів — "Литовський статут". Нею ж велось листування, судочинство, літературна творчість.
- ❖ У 1569 р. в Любліні був підписаний акт про унію: Польща та Литва стали об'єднаною державою — Річчю Посполитою. Становище української мови погіршується. Польська шляхта намагається силою привчити український народ до польської мови

- ❖ Незважаючи на соціальний та національний гніт з боку Речі Посполитої, у ХУІ-ХУІІ ст. розвивається освіта, шириться наука, збагачується культура України в стінах Києво-Могилянської академії та братських шкіл. Українське слово пізнає еллінську і римську філософію і поетику, науку; воно стає демократичним і непоборним, як республіка Запорізька Січ, і прекрасним, як козацьке бароко.
- ❖ На Запорізькій Січі, яка була військовим центром України, всі документи, військові правила, команди, листування в ті часи велися українською мовою, це підтримувало її громадянський статус.
- ❖ В такій ситуації, природно, не вистачає книг. Тому масово виникають друкарні. У другій половині ХVІІ ст. останніх налічувалось в Україні 24. Зазначу, що у Московському царстві тоді було 2 друкарні. Книги проникають у Московську державу, поширюючи на Московію вплив української культури.

Мовна політика царської Росії після 1654 р.

Ситуація почала змінюватися після 1654 р. Взявши головним постулатом сентенцію "коли буде багато мов, то піде смута по землі", московські цензори виправляли книжки українських авторів, уніфікуючи мову на московський зразок.

Централізовані утиски посилюються за Петра I, який жорстоко винищував козаків і селян, поглиблював духовний геноцид. В указі від 5 жовтня 1720 р. Петро I узаконив переслідування мовних відмінностей українських видань: "... вновь никаких кроме церковных прежних изданий, не печатать...".

З цього указу почалися законодавчі перепони вільному розвитку української писемності й освіти. Не останню роль у цій ганебній справі відіграла російська православна церква - чи не найбільш дієве знаряддя русифікації.

Ось далеко не повний перелік царсько-імперських вироків української мові і культурі у XVIII столітті:

- ❖ 1721 рік. Указ про заборону використовувати знаряддя письма - чорнило і пера без дозволу начальства.
- ❖ 1766 рік. Указ Св. Синода про заборону друкувати книги в Києво-Печерській лаврі без попередньої московської цензури.
- ❖ 1769 рік. Указ Синода про вилучення в населення українських букварів та старих українських церковних книг і заміна їх московськими.
- ❖ 1775 рік. Закриття українських шкіл при полкових козацьких канцеляріях, зруйнування Запорізької Січі.
- ❖ 1783 рік. Запровадження загальноросійської системи управління.

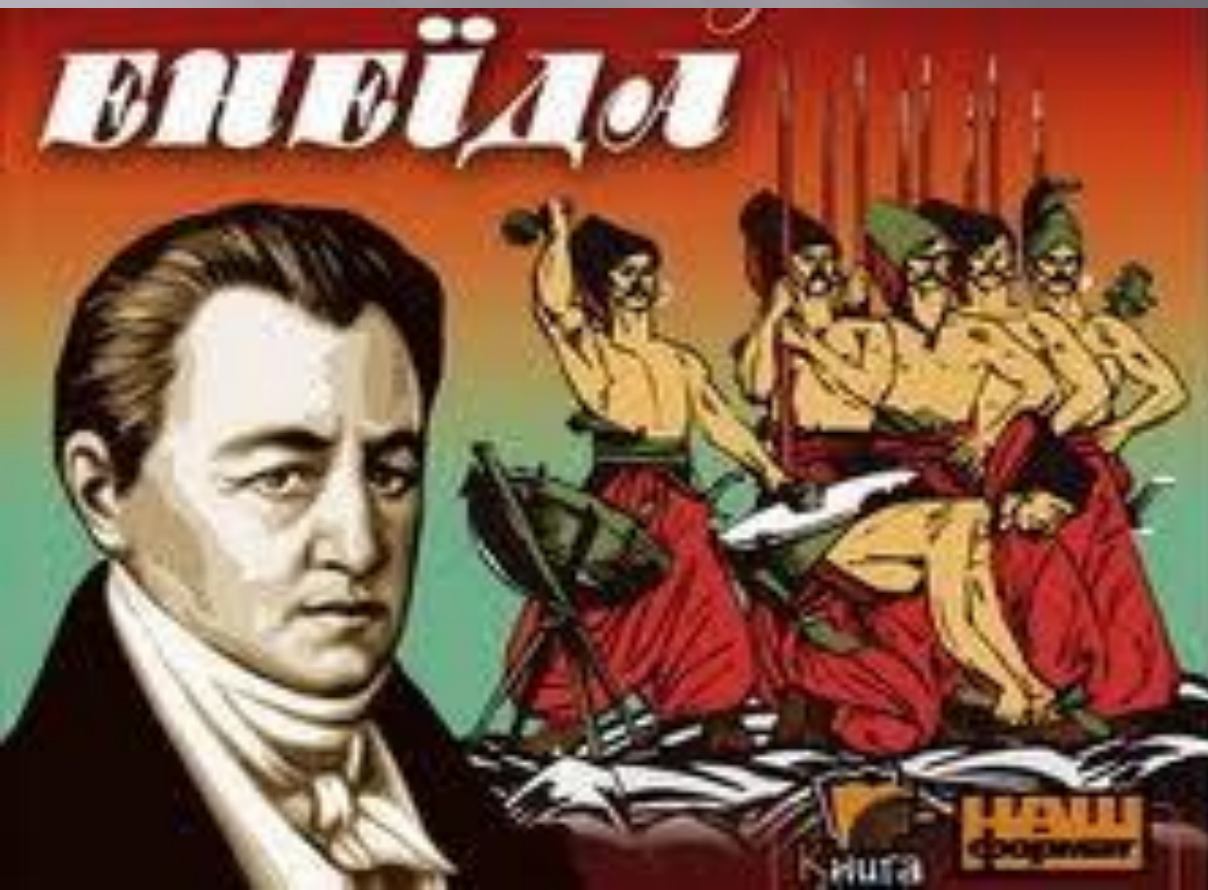

Доба відродження української літературної мови

В українській літературі ця доба принесла сильне й цінне пожвавлення своєї національної літератури, що розпочав у нас Іван Котляревський (1769-1838).

Головна заслуга Котляревського була в тому, що він рішуче, друком, став на той бік, яким ішла ще жива мова в XVIII столітті, і він знову відновив українську літературну мову в друкованому творі, - він міцно зв'язав перервану було в XVIII столітті в друках - через наказ 1720 р. - нитку нашої літератури живою мовою. Він порвав з панівною тоді наукою про мовні стилі, високий і подлий, і став дивитися на мову народну, як на достойну поважних творів.

Котляревський міцно поєднав українську мову з українською літературою - після нього справді нашою літературною мовою остаточно, уже без хитання, стала жива народна мова. І від Котляревського вона стала творчо розвиватися вже зовсім свідомо. За прикладом Котляревського пішло багато його наслідувачів, на яких він сильно впливав аж до часу Шевченка.

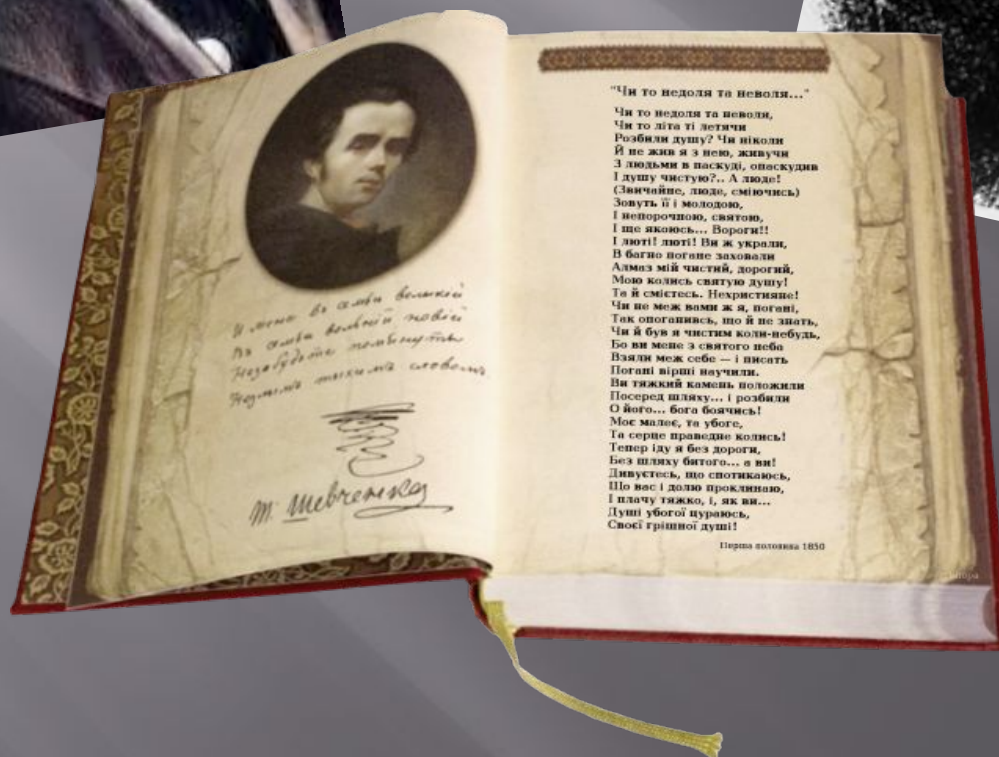
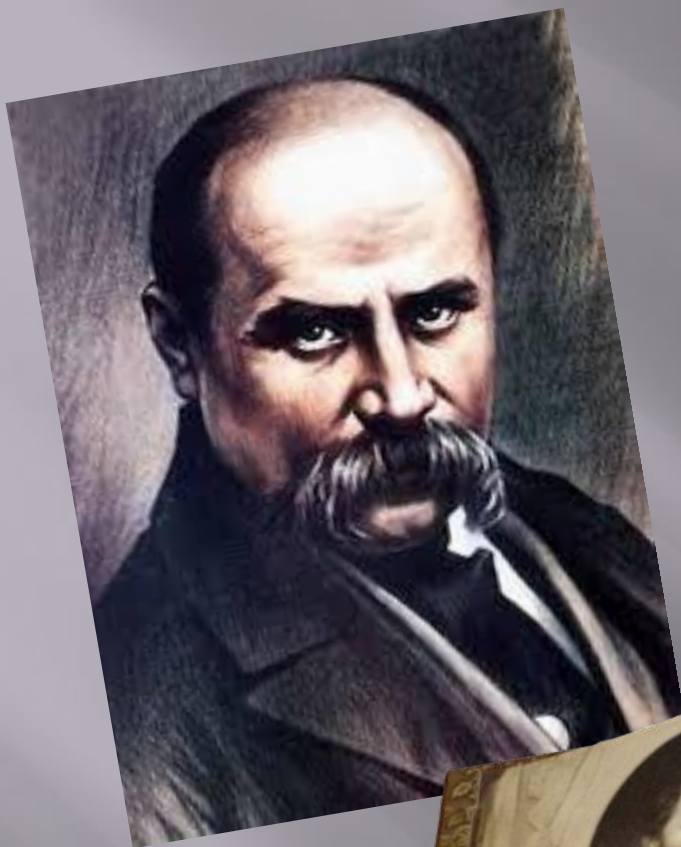

Постає проблема поважної й повноцінної літератури на основі народної мови (Шашкевич, Метлинський, Костомаров).

Понад усну мову підносять інше джерело, теж взяте з уст народу, але більше зв'язане з історичною традицією - фольклор.

Остаточно закріплюється південно-східна основа літературної мови. Але цим спробам бракувало історичності. Шевченко перший піднісся до розуміння синтетичності й соборності, як у розрізі історії (використання архаїзмів, слов'янізмів тощо), так і в географії (використання приступних і відомих Шевченкові говірок), з врахуванням досвіду його полтавсько-харківських попередників.

У відмінних пропорціях сполучав ці елементи і П. Куліш. Історична і стилістична як суть мовної реформи лишилася незрозумілою сучасникам і ближчим наступникам Шевченка й Куліша, але широта географічної синтези забезпечила новий великий вплив.

*И чому в світі великій
Не свята великій події
Незабудимо пам'ятати
Надлюдно тихий на серцях*

М. Шевченка

Припинення українізації, розгром українського національно-культурного життя принесли з собою намагання радянського уряду обмежити вживання української літературної мови (цілковите виключення її з військового життя, обмеження в технічних жанрах тощо), а з другого боку, намагання очистити літературну мову від європеїзмів, незнаних у російській мові, і від західноукраїнських елементів, переорієнтувати її на східноукраїнські говірки і включення деяких суто російських слів, форм і конструкцій.

Не зважаючи на цю політику, як також постійний вплив російської мови, яка в ССРСР є загальнообов'язковою й головною мовою, тоді як українська мова допущена фактично лише в ролі регіональної «другої мови», і досі зберігається загальний характер літературної мови, як він був визначений Т. Шевченком і П. Кулішем, кодифікований Б. Грінченком, О. Синявським і Академічним словником, хоч і порушений у багатьох деталях.

Висновок

У процесі творення всеукраїнської мови завжди приходимо до найважливішого питання: які джерела покласти в основу цієї мови, на чім росте кожна літературна мова?

На це питання ми віддавна маємо готову відповідь: найміцніша основа й найважливіший ґрунт літературної мови - мова народна, що завсіди править для літературної за найперше джерело.

Представники української науки не тільки досліджували українську мову, але й доводили про її самостійність, незалежність від інших мов. Досліди над українською мовою не спиняються й до сьогодні. Мало того, українська наука виробляла й ідеологію української мови й сіяла її своїм слухачам чи читачам.

Література

- 1) Білодід І., ред. Курс історії укр. літ. мови, I - II. К. 1958 - 61;
- 2) Булаховський Л.А. Виникнення і розвиток літ. мов. В кн.: Булаховський Л.А. Вибр. праці, т. 1. К., 1975;
- 3) Огієнко І., Історія української літературної мови, К. 2001.
- 4) Українська мова. Енциклопедія. К.: Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана. 2000, 752 с.
- 5) <http://uk.wikipedia.org>